

HV_623 PAŘÍŽSKÁ ŠESTKA

1. HODINA: 1871–1914

Podmínky absolvování předmětu

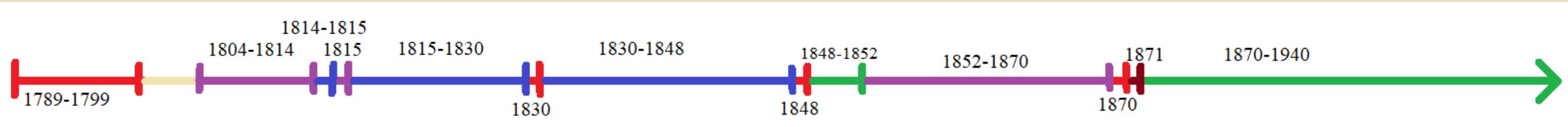
- Docházka – max. 3 absence
- Aktivita v hodinách → nespát, neklíbat, komunikace, entusiasmus
- Přezůvky a dobrá nálada
- **Předmět (zatím) odpadne: 5.10. a 19.10.**
- **Ukončení 1:** Esej (min. 4 500 znaků = necelé dvě strany textu)
- **Ukončení 2:** Kolokvium – diskuze ve skupinkách po dvou (plus já) na dané téma
- **Témata k eseji** = témata jednotlivých setkání, zamyšlení nad texty, klasická názorovka
- **Témata ke kolokviu** = témata jednotlivých setkání

Plán dnešního setkání

- Stručná historie Francie 19. stol.
- Prusko-francouzská válka
- Francouzská moderní hudba a nezávislost na německém vlivu
- Alternativy pro francouzskou národní hudbu
- Dreyfusova aféra a její následky
- Boj o francouzské hudební vzdělání na přelomu 19. a 20. století
- Ballet Russes v Paříži a Igor Stravinskij

Stručná exkurze do historie Francie v 19. stol.

- 1789–1799: Velká francouzská revoluce
- 1793: popraven **Ludvík XVI.**
- Napoleon a napoleonské války do roku 1815
- 1804–1814: císařství → **Napoleon I.**
- 1814–1815: monarchie → **Ludvík XVIII.**
- 1815: císařství → **Napoleon I.** – sto dnů (Waterloo)
- 1815–1830: monarchie → **Ludvík XVIII.** do 1824
Karel X. do červencové revoluce r. 1830 (Hugo - *Bídníci*, Delacroix - *Svoboda vede lid na barikády*)
- 1830–1848: červencová monarchie → **Ludvík Filip Orleánský** (poslední francouzský král ever)
- Únor 1848: revoluce
- 1848–1852: Druhá republika (listopad 48 zvolen prezident **Ludvík Napoleon Bonaparte**)
- 1852–1870: Druhé císařství → **Napoleon III. Bonaparte** (lvi 2 Ludvík Napoleon)
- 1870–1940: Třetí republika (březen–květen 1871 vláda **Pařížské komuny** → Marx: diktatura proletariátu)

Německo: Richard Wagner a Otto von Bismarck

- Wagner (1813–1883) – vedoucí osobnost evropské moderní hudby
- Bismarck (1815–1898) – vedoucí osobnost evropské moderní politiky
- Wagner dobyl Evropu esteticky a hudebně, Bismarck vojensky
- Tři války Pruska:

- 1) 1864 s Dánskem (bitva u Dybbøl) → 1864 – osmidílná minisérie
- 2) 1866 s Rakouskem (bitva u Sadové)
- 3) 1870–71 s Francií (bitva u Sedanu) → A. Holland – *Úplné zatmění* (DiCaprio a Thewlis), G. De Maupassant - *Kulička*

*Vojáček bez čapky a s nachýlenou šíjí,
spí s ústy dokořán v modravé řeřiše,
pod mráčkem, z kterého se proudy světla lijí
až na zem do trávy, kde leží na břiše.
Má nohy v kosatcích, spí, usmívá se sladce,
jak děcko v nemoci, když přitulí se k matce.*

*Přírodo, zahřej ho, je velmi chladný rok!
S nehybným chřípím spí za rosy, která studí,
spí s rukou složenou na svojí klidné hrudi
a dvěma ranami má prostřelený bok.*

A. Rimbaud

1870–1871

- Ihned po porážce u Sedanu (září 1870) – revoluce, svrhnutí Napoleona III. a vyhlášení Třetí republiky
- Září 1870–leden 1871: obléhání Paříže téměř půl milionem Němců
- Pravidelné ostřelování centra obydleného hlavního města
- Pro Francouze po podepsání kapitulace v lednu 1871 zejména potupa:
 - 1) Leden 1871 – založení Německého císařství ve Versailles (!)
 - 2) Krvavá porážka ve válce (ztráty přes 750 tis. obránců)
 - 3) Kulturní porážka
 - 4) Ztráta Alsaska-Lotrinska
 - 5) Platba válečných reparací

Historik umění Émile Mâle (1862–1954) vzpomínal, že na střední škole, kterou navštěvoval mezi lety 1872–1880 se sice o politiku příliš nezajímali, ale získali v ní novou morální a občanskou výchovu, kdy všichni cítili, že jednou budou mít povinnost vzít si zpět ztracené Alsasko-Lotrinsko. „Byli jsme přesvědčeni, že se jednoho dne staneme armádou pomsty.“

= semeniště revanšismu (revanchisme) → cesta k roku 1914

Třetí Francouzská republika

- 1870–1940
- Vyhlášena v momentě, kdy Němci byli před Paříží
- Zanikla v momentě, kdy Němci byli v Paříži
- TFR:
 - *„Bylo to období relativního klidu, bez války, období hospodářského rozvoje a blahobytu, ba bohatství, které poskytovalo hlavnímu tehdejšímu konzumentu umění – buržoazii – dostatek času i dobré pohody k uplatnění francouzského citu pro krásu, pro čistotu a jasnost výrazu, logiku faktury.“*

GERMAN TROOPS MARCHING UNDER THE ARC DE TRIOMPHE, PARIS.

Po válce r. 1871

- Revanšismus – termín používaný od r. 1870 = zahrnuje v sobě ideu odplaty či útočné války k odčinění porážky
- V revanšismu zejména politické cíle a zájmy k navrácení hranic do doby před válkou r. 1870
- Od r. 1871 odpor ke všemu německému → politika, kultura, jazyk
- **Před** 1870 R. Wagner modla symbolistů a skladatelů, kteří se pokoušeli o moderní umění
- např. Ch. Baudelaire a jeho zamilované dopisy Wagnerovi z r. 1860:

„Chci Vám především napsat, že Vám vděčím za největší hudební požitek, který jsem kdy zakusil. Jsem ve věku, kdy se už člověk nebaví psaním slavným lidem, a ještě dlouho bych váhal projevít Vám dopisem svůj obdiv, kdybych každý den nečetl ty hanebné, směšné články, kde se mermomocí snaží zostudit Vašeho génia.“

„Tato hudba představuje všechno velké a vede k velkému. Ve Vašich skladbách jsem se znovu a znovu všude shledával se slavnostností velkých zvuků, velkých stránek Přírody a velkých vášní člověka. Posluchač se okamžitě cítí povznesen a podmaněn. [...] Začal jsem psát několik meditací na ukázky z Tannhäusera a Lohengrina, které jsme slyšeli; ale poznal jsem, že se to všechno nedá vyslovit. [...] Ode dne, kdy jsem uslyšel Vaši hudbu, říkám si bez ustání, zejména ve zlých chvílích: Kdybych si aspoň dnes večer mohl poslechnout trochu Wagnera! [...] Neuvádím svou adresu, protože byste si mohl myslet, že po Vás něco chci.“

- **Po** 1871 – R. Wagner jako persona non grata
- Ještě r. 1887 házeli diváci v pařížské opeře cihly po dirigentovi Charlesi Lamoureuxovi, když dirigoval *Lohengrin* a před divadlem vypukly silné demonstrace

Proč?

Boj o moderní francouzskou hudbu

- Potřeba nalézt alternativy Wagnerova vlivu → generace starších skladatelů stále pod vlivem Wagnera a estetiky novoromantické hudby: Franck, Berlioz
- Termín *nationalisme* poprvé ve francouzském slovníku v roce 1874 →
- **1871:** Založení *Société Nationale de Musique (Národní hudební společnost)* Camille Saint-Saënem (36) a Vincentem d'Indym (20)
- Úkol SN: Pozvednutí a propagace pouze francouzské hudební tvorby, starší i soudobé
- Činnost SN některými popisována jako *L'action militante* (vojenská činnost)
- Podobný úkol měla též hudební vydavatelství – nutnost vydávat již existující díla a propagovat a uvádět ta nová – francouzská!
- Sílicí sepětí mezi politikou a kulturou po roce 1871 → „*nacionalismus byl prvním moderním hnutím, které se pokoušelo začlenit všechny občany do společnosti a politiky a způsob, jakým se tato integrace prováděla, měla ovlivnit zejména budoucnost. Od samotného začátku národní hnutí nedovolovala jakékoliv oddělení mezi politikou a kulturou – chtěly ovládnout celého člověka a nestrpěly jakékoliv protivníky.*“ (MOSSE, George, L. *The Political Culture of Italian Futurism: A General Perspective in Journal of Contemporary History*, Vol. 25, No. 2/3 (May – Jun., 1990), s. 253/254.)
- Díky porážce měli Francouzi společného a nenáviděného nepřítele – Německo (Wagnera)

„Antibiotika“ proti Wagnerovi a hudební nacionalismus

- „(...) *antiwagnerianismus*, se v té době (po roce 1871) vyvíjel jako druh kulturní a ideologické odvety za porážku v roce 1870. Odvolávání se na své území [...], na vlastenecké kořeny, hledání původnosti a kulturní identity se staly opevněním před wagnerovskou nadvládou.“ (FERRATY, Franck. *La musique pour piano de Francis Poulenc ou le temps de l'ambivalence*. Paris: L'Hartmann, 2009, ISBN 978-2-296-09486-4, s. 25.)
- Základní hudebně-nacionalistické tendence ve francouzské hudbě mezi lety 1871–1914
- 1) Latinita
- 2) Návrat k minulosti
- 3) Nonartificiální hudba (lehká hudba)
- 4) Exoticismus/Orientalismus
- 5) Mediteranizace

1) Latinita

- Neodkazuje primárně k antickému myšlení starověkého Řecka a Říma
 - Má spojitost s ODKAZEM řecko-římského elementu → Římané – Latinové **X** barbaři – Germáni (Němci, za první světové války jako Hunové)
 - Modernismus přelomu 19. a 20. stol. → klasický důraz na odosobnění umělce (Joyce)
- Vznik francouzského antiindividualismu
- Individualismus = odkazuje k egoismu, chaosu a německému romantismu
 - Antiindividualismus (klasicismus) = synonymum pro disciplínu, poslušnost, „regulovaný morální a estetický řád“
(FULCHER, Jane, F. *The Composer as Intellectual, Music and Ideology in France 1914–1940*. New York: Oxford University Press, Inc., 2008, ISBN 978-0-19-517473-9, s. 8.)
 - Ernst Ludwig Kirchner: „*Latinec odvozuje své formy z předmětu existujícího v přírodě. Němec si své formy vytváří ve fantazii, řídí se svébytnou vnitřní vizí.*“ → Latinci hledají krásu v existující formě, Germáni v něčem, co ji přesahuje
 - Latinita jako odkaz na dávnou minulost doby římského impéria, ale také na proporční jasnost klasicismu
 - Stírá se rozdíl mezi klasicismem přelomu 17. a 18. stol. a klasicismem antickým

- František Kupka, *Člověk a země* (1909)
- *Latinové a Germáni*

Projevy Latinity

- Záměrné vynechávání dějin hudby 19. století ve frankofonních dějinách hudby → germánský vliv na latinský odkaz byl v té době nejsilnější = nebudeme o tom mluvit
- Galská historie = historie latinská → později Cocteaũv *Kohout a Harlekýn* → kohout jako galský (latinský) symbol
- Société Nationale přijala r. 1897 označení *Ars Gallica*
- 1894: Camille Saint-Saëns – *Pallas Athénée*
- Claude Debussy:
 - 1894: *Faunovo pozdní odpoledne*
 - 1904: *Danses sacrées et profanes*
 - 1910: *Delfské tanečnice*
 - 1914: *Pour invoquer Pan (K vyvolání Pana)*
- 1912: Maurice Ravel – *Daphnis et Chloé* (2. stol. n.l. – Lesbos)
- Latinita jako taková má nicméně svým konceptem nebezpečně blízko k Wagnerovi a jeho germánským tématům
- Nelogické paralely mezi Galy a Římany: „*Nacionalismus je politický princip, který z kulturní podobnosti činí fundamentální sociální pouto, což znamená, že nacionalismus ve vytváření těchto pout může v některých případech postrádat logickou vazbu, kdy tato zmíněná pouta vytváří ad hoc.*“ (GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s.17.)
- Později, v roce 1914: Latinská civilizace (spojenci) X germánští barbari/Hunové (Němci)

2) Návrat k minulosti

- Nejdůležitější zdroj inspirace pro fr. hudební nacionalismus
- Primárně tedy:
 - a) Latinita (odkaz Římské říše, ale i heroická minulost antické Galie → Asterix & Obelix vs. Caesar)
- Pejsek Idefix jako odkaz na Wagnerův a Berliozův idée fixe? Základní princip programovosti v hudbě ztělesněn psem?
 - a) 18. století a doba francouzských clavecinistů (Couperin & Rameau)
- *„Tak se tedy znovuobjevily spásné ctnosti znovuzrozeného barokismu, díky restauraci děl Monteverdiho, Couperina, Rameaua, J. S. Bacha a D. Scarlattiho. Po boku opusů Monteverdiho hudba barokních clavecinistů fascinovala a vyzývala těmito přednostmi: umírněnost, střizlivost, vynalézavá svěžest, blahodárnost, jasnost, uhlazenost, konkrétnost, brilance, elegantnost, harmonická rafinovanost, to byly hlavní projevy osvícenosti. V tomto ohledu zmiňme průkopnickou roli Camille Saint-Saënsa. Byl totiž jedním z úplně prvních francouzských skladatelů, kteří pocítili a zakusili regenerativní přednosti vzkříšeného neobarokního stylu.“* (Ferraty, s. 31).
- Camille Saint-Saëns – *Septet pro klavír, trubku a smyčcový kvintet* (1879):
- Préambule-Menuet-Intermède-Gavotte et Final

Návrat k minulosti (17./18. století)

- Saint-Saëns jako ideový otec francouzského (neo)klasicismu 19. století
- Boom na přelomu 19. a 20. století – Debussy a jeho smyčcový kvartet přirovnán k Mozartovi a postaven proti „potomstvu Beethovenů, Berliozů a Wagnerů“ (Mozart, ač Rakušan, kladen po bok Couperina & Rameaua)
- Debussy: *„Proč tolik lhostejnosti pro našeho velkého Rameaua? Pro Couperina, nejpoetičtějšího z našich clavecinistů, jehož něžná melancholie se zdá rozkošnou ozvěnou z tajemného pozadí krajin, kde teskní postavy Watteauovy? Tato lhostejnost je vinna tím, že poskytuje zdání jiným zemím – tak pozorným ke svým slavným lidem - že my si na svých valně nezakládáme, vždyť ani jeden z proslulých Francouzů nefiguruje na programech, zato se tam ale najde Parsifal!“*
(HOLZKNECHT, Václav. *Claude Debussy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 61).
- Požadavky pro: - jasný výraz, pevnou a sevřenou formu → význačné hodnoty francouzského ducha (CD)
- jasnost, míru a jednotu, řád a rovnováhu, inteligenci a rozum (Camille Bellagie, 1917)
- Francouzská krása=ratio, matematické poměry, proporčnost, čistota formy **X** německý romantismus=emoce, iracionálnost
- Druhý boom od roku 1915 dál → neoklasicismus jak jej známe

Návrat k minulosti – sekundární

- Primární – a) přelom letopočtů + b) přelom 17. a 18. stol.
- Sekundární: Francouzská gotika až renesance (do 1500) → Émile Mâle – fr. Gotika = „*Klenot středověkého umění ztělesňující kvintesenci francouzského génia*“
- Některé projevy:
- Klášter v Solesmes a snaha benediktínů rozluštit gregoriánské zpěvy po téměř celé 19. století
- Prohlášení Mont-Saint-Michel národní památkou r. 1874 zejména na nátlak veřejnosti
- Jana z Arku a François Villon
- „*Od konce devatenáctého století byla Johanka z Arku neustále připomínána v souvislosti se sílící vlnou francouzského nacionalismu. Protichůdné politické frakce si činily nárok na různé aspekty jejího příběhu - katolíci a monarchisté zdůrazňovali její božské poslání obnovit Karla VII. na trůně, republikáni a socialisté zase její selský původ a mobilizaci francouzského lidu (...).*“ (WHEELDON, Marianne. *Debussy's Legacy: The Controversy over the Ode à la France in The Journal of Musicology*, Vol. 27, No. 3, s. 323.)
- Pohrdání středověkem před r. 1871 = barbarství, útlak, po r. 1871 středověk „*natrvalo zakořenil v národní představivosti jako pozitivní období francouzských dějin. Úsilí archeologů, filologů a historiků o obnovu francouzské minulosti představovalo jeden z faktorů, který vedl k tomuto obratu - středověké období bylo nyní považováno za místo zrodu moderní Francie, za počátek národní identity a za dobu nebyvalé umělecké velikosti.*“ (WHEELDON, s. 318)
- Gregoriánský chorál jako projev francouzského hudebního nacionalismu v díle Vincenta d'Indyho

Projevy historismu

- Ernst Gellner: Nacionalismus si s oblibou připisuje starobylý rodokmen a častokrát přeceňuje míru, do jaké se politika v minulosti skutečně zabývala etnicitou a kulturou. Tento návrat ke kořenům a touha po návratu ke zdrojům pravé identity jsou častokrát pochybné a „že to, nač nacionalismus vzpomíná, nebývá podrobeno příliš svědomité kontrole historické přesnosti.“ (Gellner, 91.)
- 1882: Léo Delibes – *Le roi s'amuse* (*Galliarde – Pavane – Madrigal – Passepied + ...*)
- 1882: Édouard Lalo – *Namouna* (17. stol.)
- 1883: Vincent d'Indy – *Le Chant de la cloche* → D'Indy a gregoriánský chorál – užití G.C.H. bylo zavedení latinské zdrženlivosti a potvrzení katolického (gotického) založení Francie. D'Indy jako „středověký mistr“
- 1896: Gustave Charpentier – *Sérénade à Watteau*
- 1887: Gabriel Fauré – *Pavane*
- **Erik Satie** = „Velký gotický autor“:
- 1886: *Ogives*
- 1887: *3 Sarabandes* – „prototyp hudebního impresionismu“ (pravili Ravel a Debussy)
- 1892: *Sonneries de la Rose+Croix*
- 1893: *4 Préludes* (I. *Slavnost pořádaná normanskými rytíři na počest mladé dámy*, II. *Prélude d'Eginhard*)
- 1893: *Danses gothiques*
- 1895: Maurice Ravel – *Menuet antique*
- 1899: Maurice Ravel – *Pavane pour infant défunte*
- 1909: Maurice Ravel – *Menuet sur le nom Haydn*
- 1909: Vincent d'Indy – *Menuet sur le nom d'Haydn*
- **Claude Debussy:**
- 1890: *Suite Bergamasque* (*Menuet – Passepied*)
- 1903: *Pelléas et Mélisande* (mytologie + středověk)
- 1905: *Hommage à Rameau*
- 1898–1908: *3 chansons de Charles d'Orléans*
- 1909: *Hommage à Haydn*
- 1910: *Preludia: Minstrels, Potopená katedrála*
- 1910: *Ballades de François Villon*

3) Nonartificiální hudba

- **1) Hudba ulice a lehká hudba – kabarety** = neakceptována všemi vrstvami posluchačů a skladatelů jako protiváha Wagnerovu vlivu – na rozdíl od latinity či návratu k minulosti
- „*Tvrdým odvrácením se od převládajících hodnot se umění z ulice uplatňuje jako nové ‚eldorado‘ přítomných a budoucích snů, snů bohatých na kvalitní lidovost a triviálnost, která byla doposud schovaná, opomíjená a zakázaná určitým stereotypním okolím.*“ (Ferraty, s. 41.)
- Satie – Chabrier – Offenbach a vznik urbánního folkloru – uplatnění kabaretních písní i operních árií v klasické hudbě
- Humorné, odlehčené, někdy až šlágrovitě skladby
- Kultivace půdy pro pozdější nástup jazzu
- “*V průběhu Belle-Époque byly v kabaretech zpívány ‚revanšistické‘ písně horující pro znovuzískání Alsaska-Lotrinska; a bylo všeobecně známo, že válka roku 1914 byla připravována v kabaretech stejnou měrou, jako generálním štábem.*“ (WATKINS, Glenn. *Proof through the Night, Music and the Great War*. London: University of California Press, 2003, s. 116.)
- **2) Hudba regionální a lidová – regionalismus** (paralela ke Smetanovi, Dvořákovi, Janáčkovvi)
- Kraje a departamenty jako zřídlo národní inspirace – od Bretaně po Provence

Projevy populární hudby a regionalismu

◦ **Populární:**

- 1881: Emmanuel Chabrier - *10 Pièces pittoresques*
- 1883: Emmanuel Chabrier – *Trois valse romantiques*
- 1886: Camille Saint-Saëns – *Karneval zvířat*
- 1894: Gabriel Fauré – *Dolly suite*
- 1899: Erik Satie – *Jack in the box*
- 1901: Erik Satie – *Poudre d'Or*
- 1904: Erik Satie – *Le Piccadilly*
- 1908: Claude Debussy – *Golliwog's cake-walk*
- 1909: Claude Debussy – *The Little Nigar*
- 1910: Claude Debussy – *Minstrels* (nikoliv námět, ale zpracování)

◦ **Regionalismus:**

- 1881: Vincent d'Indy – *Poème des Montagnes*
- 1884: Camille Saint-Saëns – *Rapsodie d'Auvergne*
- 1884: Édouard Lalo – *Chant breton*
- 1886: Vincent d'Indy – *Symphonie sur un chant montagnard français*
- 1900: Vincent d'Indy – *88 chansons populaires du Vivarais*
- 1903: Maurice Ravel – *Matinée de Provence*
- 1905: Vicent d'Indy – *Jour d'été à la montagne*

4) Exoticismus/Orientalismus

- Zejména import z pacifických a afrických kolonií a exotických zemí (i Rusko)
- „*Blahodárné a spásné navrácení k národním zdrojům krystalizovalo kolem hledání ideálu jednoduchosti, prosvětlenosti, humoru a autenticity [...]. Paradoxně, znovuzrození francouzské hudby také obsahovalo objevení zájmu o orientalismus. Hlavní zastánci tohoto ‚alla‘ směru byli Delibes (,Lakmé‘, 1883), Hahn (,L’Ile du reve‘, 1908), Debussy, Koechlin (,Le chant de Kala Nag‘ 1899), Roussel, Schmitt (,La Tragédie de Salomé‘, 1907).* (Ferraty, s. 26.)
- 1889 – Exposition Universelle (květen–říjen) – Debussy a jávanský gamelan
- Rimskij-Korsakov a uvedení děl Mocné hrstky (Musorgskij, Korsakov, Balakirev, Borodin) → zjevení pro francouzské publikum
- Projevy zejména skrze modalitu – pentatonika, celotónová stupnice, modalita Korsakovova, antická modalita řecká
- Modalita nejvíce u Debussyho, nicméně: Debussyho exoticismus, zejména celotónová stupnice, byl patrně jeho osobní vynález a nikoliv vliv asijské hudby, kterou mohl slyšet. Expert na čínskou hudbu François Picard totiž tvrdí, že „žádná tradiční asijská hudba zkoumaná etnomuzikology v minulém století nepotvrdila předpokládanou existenci celotónových stupnic“ (PASSLER, Jann. *Debussy the Man, His Music, and His Legacy: an Overview of Current Research in Notes*, December 2012, Vol. 69, No. 2, s. 211.)
- Vykonstruovanost francouzského orientalismu
- Exoticismus/orientalismus dnes = kolonialismus = hudební stereotypy = rasismus

Projevy exoticismu/orientalismu

- Potencialita inspirací: Jižní Amerika – Afrika (severní, západní, Madagaskar), Indočína, Tichomoří (Nová Kaledonie, Francouzská Polynésie)
- 1880: Camille Saint-Saëns – *Suite algérienne*
- 1891: Camille Saint-Saëns – *Africa*
- 1896: Camille Saint-Saëns – *Klavírní koncert č. 5, 'Egyptský'*
- 1898: Maurice Ravel – *Šeherezáda*
- 1901: Charles Koechlin – *Kniha džunglí*
- 1901: Maurice Ravel - *Myrrha*
- 1903: Claude Debussy – *Estampes (I. Pagodes)*
- 1903: Maurice Ravel - *Šeherezáda*
- 1908: Camille Saint-Saëns – *Sur les bords du Nil*
- 1910: Claude Debussy – *Preludia (Canope)*
- 1912: Claude Debussy/Charles Koechlin – *Khamma* (starověký Egypt)
- 1912: Maurice Ravel – *À la manière de Borodine*
- 1914: Claude Debussy – *Pour l'égyptienne*

5) Mediteranizace

- Nietzsche po rozkolu s Wagnerem – je nutné vrátit se k lidovým kořenům, musíme mediteranizovat hudbu
- Mediteranizace → pryč s germánskou závažností (mýtickou i mystickou), prosvětlení v podobě zredukování duraty a nahrazení leitmotivů v kontinuálním hudebním předivu za pár melodicky nápaditých témat v jasně rozpoznatelných formách, jež mají posluchače okouzlit
- Ačkoliv má Francie Provence a Languedoc, hlavní mediteránní inspirace zejména v hudbě španělské
- „*Jestliže francouzský impresionismus (reprezentovaný Debussym, Ravelem a jejich epigony) věděl, jak do sebe ,vtlačit‘ oblíbenou španělskou hudbu, tato [španělská hudba] se velmi brzy (od poslední čtvrtiny 19. století), zejména pro svou inspirující energii, sílu svého folkloru a živost svých rytmů stala ve Francii poplatnou léčivou alternativou k wagnerovským mlhám. Iberský exoticismus svedl pařížskou veřejnost. Francouzští hudebníci našli ve španělské hudbě silnou protilátku, a pokud ne zastavení, tak alespoň protiváhu wagnerovskému vlnobití. Takto zakořeněná v románském duchu, smíšená se španělským folklorem, ,pošpanělštěná‘ Francie se pokusila utéci z poručnické moci kantora z Bayreuthu.*“ (Ferraty, s. 25.)

Projevy mediteranizace

- 1874: Georges Bizet – opera *Carmen* (Sevilla)
- 1875: Édouard Lalo – *Symphonie espagnole* pro housle a orchestr
- 1880: Camille Saint-Saëns – *La jota aragonese*
- 1883: Emmanuel Chabrier – rapsodie *España*
- 1888: Emmanuel Chabrier - *Habanera*
- 1890: Gustave Charpentier – suita *Impresions d'Italie*
- 1894: Claude Debussy – *Preludium k faunovu pozdnímu odpoledni* (Sicílie)
- 1903: Claude Debussy – klavírní *Estampes* (2. věta – *Večery v Granadě*)
- 1907: Maurice Ravel – opera *L'heure espagnole* + orchestrální *Rapsodie espagnole*
- 1909: Manuel de Falla – *Noci ve španělských zahradách*
- 1912: Claude Debussy – *Images pour orchestre* (vnitřní části – *Ibéria*)
- 1913: Claude Debussy – *Preludia – Puerta del Vino*
- Maurice Ravel – Francouzský autor baskického původu
- Manuel de Falla – významný španělský autor francouzského impresionismu
- Španělský klavírista Ricardo Viñes – největší francouzský interpret děl Debussyho a Ravela
- Henri Collet – tvůrce Les Six – vášnivý hispanolog a sběratel španělských lidových písní
- Pablo Picasso – Španěl nebo Francouz?
- Největší francouzský propagátor dadaismu – Francis Picabia aka François Martínez Marie Picabia → Španěl po otci
- Díky francouzskému okouzlení Iberským poloostrovem objevili Španělé svůj vlastní folklor (Albéniz, Granados, Pedrell, de Falla, Tárrega, de Sarasate)

První mrak Třetí republiky – Dreyfusova aféra

- Sílicí nacionalismus po 1871 prosakoval i do oficiálních státních kruhů → antisemitismus
- Zář 1894 – židovský důstojník francouzské armády Alfred Dreyfus (1859–1935) obviněn z velezrady → údajná špionáž pro Německo
- Na základě nepřímých a VYKONSTRUOVANÝCH důkazů 5. ledna 1895 degradován
- Poté odsouzen za velezradu k doživotní deportaci na Ďábelských ostrovech ve Francouzské Guyaně (znáte např. z *Motýlka* – McQueen & Hoffman nebo Hunnam & Malek)
- 1896 – zjištěna Dreyfusova nevina, armáda se však snažila vše ututlat
- 13. ledna 1898 – Émile Zola a jeho pamflet *J'accuse..!* (Žaluji..!)
- Zola za svůj text obviněn a odsouzen za trestný čin pomluvy k pokutě 3 000 franků a roku vězení → exil v Anglii
- 1899 obnoven proces s Dreyfusem → odsouzen na 10 let, záhy však omilostněn prezidentem (nikoli rehabilitován!)
- 1902 – Zola patrně otráven oxidem uhelnatým ve svém bytě → záměrné ucpání komínu
- 1906 – plná Dreyfusova rehabilitace
- Roman Polanski: *J'accuse* (2019); Camille de Toledo: *Herzl – evropský příběh* (2020)

Proč Dreyfus, když Šestka?

- Přímý vliv na francouzské hudební vzdělávání a produkci
- Silná a dlouhá polarizace fr. společnosti způsobená Dreyfusovou aférou
- Dreyfusova obvinění vykonstruována armádou, konzervativními nacionalistickými kruhy a církví
- Dreyfusardi (zastánci Dreyfuse) odsoudili hanebnost činů republiky, která veřejně hlásá demokratické hodnoty
- V reakci na prohranou aféru založeny francouzskými nacionalisty dvě organizace:
- **1) Ligue de l'Action Française (1898)** – do r. 1944 hlavní mluvčí francouzské pravice (od Dreyfuse po zánik Vichystického režimu)
- **2) Ligue de la Patrie Française (1899)**
- Ideologické pilíře obou → **Charles Maurras** (1868–1952) – nacionalistický a royalistický novinář a **Maurice Barrès** (1862–1923) – novinář a politik, jehož antisemitismus mj. budoval podhoubí i pro Dreyfusovu aféru
- „*Pro Barrèse a Maurrase bylo umění a politika překlenuto tím stejným ‚národním duchem‘, který obě entity neodmyslitelně obdaroval totožnou povahou.*“ (FULCHER, Jane, F. *Debussy as National Icon: From Vehicle of Vichy's Compromise to French Resistance Classic in The Musical Quarterly*, Vol. 94, No. 4 (Winter 2011), s. 455.)
- „*Myšlenka pomsty, jež byla přítomna ve všech myslích, podněcovala vlastenecké zanícení. V hudbě byla veřejně vyhlášena válka Německu a ‚cizácké linii‘. Barrèsianské smýšlení, umístěné po bok vítězného a samovolného antiněmectví, potměšile prosakovalo do prostředí estetického diskurzu tím, že ho zabarvovalo xenofobií. Blahodárné a spásné navrácení k národním zdrojům (jakými byli Ronsard, Poussin, Rameau a Chabrier), hledání ‚rasové hudby‘, ‚cit pro čistotu a kultivovanost krve‘, ‚zamoření cizáckou zkažeností‘, to vše se vyskytovalo ve výkřicích na obranu staré posedlosti nacionalismem.*“ (Ferraty, s. 105.)

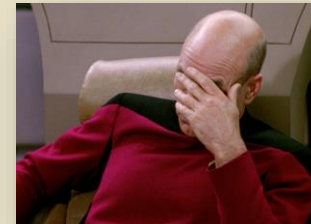
Po Dreyfusovi

- Stát svou chybu uznal, antidreyfusardi (odpůrci Dreyfuse) nikdy = uznání chyby republiky neodpustili
- Antidreyfusardi tak ještě více prosazovali tradiční národní hodnoty, které by mělo obsahovat francouzské umění
- Oficiální diskurz Action Française: „*Pravá francouzská kultura je KLASICKÁ*“
- Otevřené zpochybňování legitimacy republikánských hodnot a státních institucí, jakou byla např. Pařížská konzervatoř
- „*Když doslova prohráli bitvu v Dreyfusově aféře, začali francouzští nacionalisté cílit na umění, jakožto sféru, skrze kterou budou moci šířit tradicionalistické výklady základních francouzských hodnot.*“ (Fulcher, s. 10)
- Klasicismus jako oficiální francouzská varianta proti Wagnerovi se v ideologii Action Française přeformulovala: v jeho důrazu na čistotu viděla „*pokus vyhubit ty kulturní prvky, které se zdály ‚cizí‘ a ne autenticky francouzské, z čehož plynuly i útoky na romantismus*“ (Fulcher: *Debussy as National Icon*, s. 456.)
- Čistota klasicismu = rasová ryzost bez nánosů kosmopolitismu (židovství) = Couperin, Rameau a francouzský klasicismus 18. století jako rasově čistá hudba
- → válka o národní francouzskou hudbu uvnitř francouzské hudební společnosti

Boj o vzdělání: Schola Cantorum (1894) X Conservatoire nationale (1784)

- Schola Cantorum založena Vincentem d'Indym krátce po zatčení Dreyfuse
- Vincent d'Indy – ředitel Scholy a přední člen Ligue de la Patrie Française
- „*Tato škola nejenže vymezila hudební hodnoty, které byly pokládány za národní, ale také si ustanovila zásady, které přímo spojovaly tyto hodnoty s hudebními žánry, repertoárem a kompozičními technikami. Výsledkem toho byl vzájemný vztah mezi Ligue de la Patrie Française a Scholou Cantorum, jenž byl následován kooperací mezi Scholou a Ligue de l'Action Française. Ideologický základ obou nacionalistických bloků byla tradice, tedy slovo, které d'Indy často s opatrností psal s velkým počátečním písmenem, aby zdůraznil jeho hlubokou vážnost.*“ (Fulcher, *Debussy as National Icon*, s. 459.)
- Schola = soukromá hudební škola i quasipolitická instituce zrcadlící názory pravicových hnutí
- Primární cíl Scholy → konfrontovat a zdiskreditovat státní instituci pro výuku hudby – Národní konzervatoř
- Indoktrinace pravicových názorů mladé generaci hudebníků a skladatelů
- Nicméně velký paradox Scholy a d'Indyho: „*Ačkoliv by měl být d'Indy chápán jako zapálený obránce francouzské hudby a mladých skladatelů (zejména díky jeho pedagogické činnosti na Schole), je nemožné nespojit si ho s německou hudební tradicí 19. století a, jakožto ředitele Scholy Cantorum, také s doktrínou formalismu.*“ (DUCHESNEAU, Michel. *Maurice Ravel et la Société Musicale Indépendante: ,Projet mirifique de concerts scandaleux in Revue de Musicologie*, T. 80, No. 2 (1994), s. 253.)

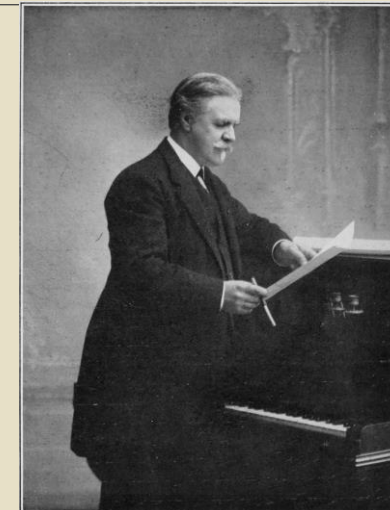
- Schola = proněmecký proud vedený příznivci Césara Francka
- Hlavní kompoziční výstupy studentů Scholy: sonáty, symfonie
- Conservatoire = antiwagnerovský proud reprezentován sympatizanty *národního folkloru* (mediteranizace, lehká hudba) → Ravel, Debussy
- Hlavní kompoziční výstupy studentů konzervatoře: dramatické kantáty, krátké sborové kompozice
- Dle kritiků konzervatoře tato instituce pohrdala symfonií a zajímala se o vytváření skladatelů, zpěváků a instrumentálních pouze pro divadlo
- 18. století jako východisko pro oba tábory, pojetí však jiné:
- d'Indy: „*Francouzští mistři byli součástí všeobecné univerzální tradice. Francouzský kánon končí rokem 1789.*“
- Debussy: „*At' zhyne Gluck, at' žije Rameau!*“
- Schola → quasihegelovský koncept hudební evoluce = řetěz tradic **X** Debussy a spol. → Couperin & Rameau = TOP
- **NICMÉNĚ**: Díky Schole se na přelomu 19. a 20. století zprofesionalizoval a ještě více rozšířil zájem o Couperina a Rameaua (vznik nových edic jejich děl + inscenování Rameauových oper v jakési první *poučené* interpretaci → o tomto tématu dále v předmětu
- Koechlin o absolventech Scholy: „*Hodnota těchto mladých hudebníků, je (...) poměrně různorodá, stejně tak jako přirozená. Jejich pozoruhodným společným rysem je ‚rodinná podobnost‘, kterou vidíme v jejich stylech a která, jak se zdá, nezrazuje jak dědictví gregoriánského chorálu, tak ale ani Monteverdiho či Bachových kantát (...).*“ (Duchesneau, 266.)
- Dvě metody výuky kompozice ve Francii na přelomu století:
- **Schola** = **kontrapunkt** je původní francouzská kompoziční technika (chorály, renesance)
- **Konzervatoř** = **harmonie** je původní francouzská kompoziční technika (Couperin, Rameau)

Kontrapunkt nebo harmonie?

- „*d'Indy odmítl vyučovat harmonii jako samostatný předmět, jako tomu bylo na konzervatoři, kde byl naopak kontrapunkt vyučován pouze v kontextu akordických sousledností. V očích konzervatoře si studium harmonie nárokovalo národní a vědecký základ, jehož jádro spadalo do dob osvícenství a především k osobnosti Rameauově, zatímco kontrapunkt si, na druhou stranu, stále držel spojitost s náboženstvím, což bylo pro republikánskou instituci podezřelé. Tyto nepřátelské pohledy zažehly válku ‚harmonie proti kontrapunktu‘, kterou Vuillermoz odstartoval v ‚Mercure musical‘ společně s další kritikou Scholy, která byla podle něj ‚semeništěm bigotních katolíků, antisemitismu a extrémního nacionalismu‘.*“ (Watkins, 163.)
- Ctižádostí osvícenců → „*vidět posledního krále uškrceného střevy posledního kněze.*“ (GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 34.)
- Hudební kritik Émile Vuillermoz od r. 1905 (zvolení Gabriela Faurého ředitelem Konzervatoře) neúnavný zastánce nové hudby Debussyho, Faurého, Casella a Ravela a neúprosný kritik Scholy
- Alfredo Casella a jeho článek s názvem *Musiques horizontales et musiques verticales*, kde rozlišuje *harmonistes* a *contrapuntistes*
- Francouzská vláda dotovala konzervatoř, opoziční **pravicové a katolické frakce** financovaly **Scholu**
- „*Guerre des écoles byl zástupný boj mezi soupeřícími politickými silami, které se nacházely na opačných koncích politického spektra.*“ (HART, Brian. *Vincent d'Indy and the Development of the French Symphony in Music & Letters*, May, 2006, Vol. 87, No. 2 (May, 2006), s. 239.)
- Zřejmé uplatňování **harmonie** především v hudbě francouzských impresionistů (septakordy, nónové akordy, polytonalita)

Vincent d'Indy (1851–1931)

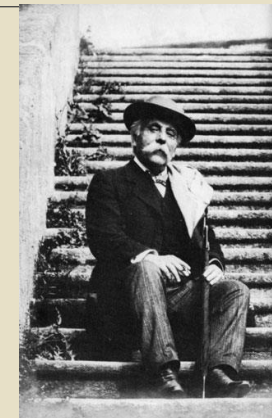

- Nejrozporuplnější postava francouzské hudební historie
- Nejvýznamnější postava francouzského hudebního vzdělání
- Veterán z roku 1871
- Největší propagátor německé hudby v prostředí otevřeně protiněmeckém:
- Již roku **1873** trávil prázdniny v Německu a Rakousku (Výmar, Bayreuth, Lipsko, Drážďany, Vídeň, Salzbrug, Mnichov), kde se setkal s Wagnerem, Lisztem či Brahmssem
- Za skandálním uvedením *Lohengrina* r. 1887 stál právě d'Indy
- Roku 1892 francouzskou vládou pověřen reorganizací poměrů na konzervatoři
- D'Indyho důkladné prozkoumání následně smeteno ze stolu = odcizení od Konzervatoře a Třetí republiky, které vyvrcholilo Dreyfusovou aférou
- → po 1894 ještě silnější tíhnutí k pravicově-klerikálním názorům monarchistických parapolitických hnutí
- → ještě větší přimknutí k Wagnerovi a jeho textům = „*Kdykoliv se Židé věnují kompozici, jsou jejich produkty zhoubné pro hudební tradici dané země.*“ (Paul, s. 52.)
- Všechny d'Indyho plány na reorganizaci výuky na konzervatoři posléze použity pro Scholu cantorum

D'Indy nacionalista

- D'Indyho extrémní názory založeny na:
- **1) jeho šlechtickém původu** – odsuzování osvícenství a demokratických hodnot Třetí republiky
- **2) dogmatickém katolicismu** – jeho antisemitismus nebyl založen na eugenic, ale na víře v Boha → otevřené nepřátelství vůči odlišným náboženstvím (i protestantům)
- = „*d'Indy byl přesvědčen, že Bůh dal sílu psát ,autentickou a inspirující hudbu‘ pouze pravým katolíkům. Byly zde však rozpory; nemohl neobdivovat J. S. Bacha, který byl luteránem, což zdůvodňoval tím, že byl Bach velký ne díky, ale navzdory dogmatickému a vyprahlému duchu reformace.*“ (Fulcher, s. 45)
- **3) dalších rozporech mezi ním a hodnotami Třetí republiky** (zejména po r. 1892 a 1894)
- Na tomto smýšlení stála oficiální ideologie Scholy = konzervativci a antidreyfusardi přesvědčeni, že pouze Schola dokáže očistit fr. hudbu od cizích a romantických nánosů
- **To vše vedlo d'Indyho ke vstupu a přednímu členství v Ligue de la Patrie française** → Wagnerovu hudbu propojil s jejími cíly
- Prostřednictvím d'Indyho a Scholy mohla do francouzského hudebního diskurzu prosakovat jak nacionalistická terminologie, tak i politické koncepce a kulturní hodnoty, které představovala Ligue de la Patrie française
- D'Indy ve výuce na Schole např. vysledoval *židovský melodický styl* = ornamentální italská melodika (Meyerbeer)
- D'Indy říká: Francouzskou hudbu zachránil Wagner, když jeho opery vypudily hudbu francouzských Židů (před 1870)
- → své ideje o Wagnerovi d'Indy sepsal v roce 1930 knize *Richard Wagner et son influence sur l'art musical aujourd'hui* = rezonování těchto idejí v hnutí francouzských fašistů
- Ve 30. letech d'Indyho texty publikovány mj. v ultra pravicových a fašistických denících *Gringoire, La Victoire, Candide*
- Neutuchající obdiv k Wagnerovi nakonec d'Indyho přivedl ke členství ve skupině Georges Sorela, jejíž členové se nazývali Národními socialisty
- Dle Fulcher právě tato skupina zformulovala budoucí francouzskou fašistickou ideologii
- Nejantisemitičtější dílo d'Indyho a celých hudebních dějin – *Le légende de Saint-Christophe* (1908–1915)
- → Fulcher: *V Legendě lze nalézt všechny rysy spojené s ideologií národních socialistů – odsouzení kapitalismu (židovská buržoazie), demokracie a iluzivní svobody, kterou nabízí.* (FULCHER, Jane. *Vincent d'Indy's ,Drame Anti-Juif‘ and its Meaning in Paris, 1920 in Cambridge Opera Journal, Nov., 1990, Vol. 2, No. 3, s. 301.*)

Gabriel Fauré (1845–1924)

- Nejvýznamnější osobnost francouzské hudební historie
- Veterán z roku 1871
- Na rozdíl od d'Indyho po celý život silně apolitický
- *Kritici velmi často označují Faurého jako skladatele nezaujatého světem politiky – jako apolitického snílka, jehož bezstarostná přátelskost a posedlost tím, co sám nazval ‚dovršením dokonalosti‘ jeho vlastních skladatelských cílů ho zdánlivě distancovala od jakékoliv bouřlivé politiky a nacionalistických frakcí v jeho neobyčejně politizované rodné zemi. Zároveň však, bez jakéhokoliv zamýšleného paradoxu, byly – a stále jsou – jeho kompoziční úspěchy rozpoznány jako vrcholné ztělesnění francouzského národního charakteru – jako kdyby byl tak moc francouzský, že ani nepotřeboval být nacionalistou.“* (CABALLERO, Carlo. *Patriotism or Nationalism? Fauré and the Great war* in *Journal of the American Musicological Society*, Vol. 52, No. 3 (Autumn, 1999), s. 598.)
- Sám sebe označuje jako univerzalistického eklektika v oblasti hudby a ostatních umění (eklektik = internacionalista): přední odpůrce eklekticismu byl Vincent d'Indy (*zhoubné židovské umění*)
- Francis Poulenc: „*Debussy byl Francouzem záměrně, Fauré jím byl sám od sebe.*“ → Faurého hudba všemi považována za prototyp francouzského umění, ačkoliv se vždy silně vymezoval proti nacionalistickému pojetí francouzskému hudby (označování fr. hudby za galskou či latinskou mu přišlo omezené)
- Fauré zvolen ředitelem Conservatoire nationale r. 1905 po *L'affaire Ravel* → záměrné odstranění Ravela z prvního kola soutěže *Prix de Rome* = protekcionismus, úplatkářství, byznys → skandál, po kterém se změnilo vedení CN

Konzervatoř po r. 1905

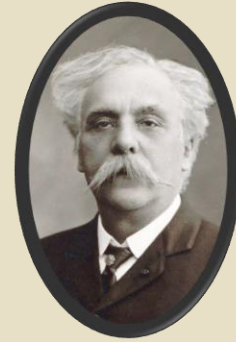
- Fauré (konečně) provedl velkou reorganizaci osnov na konzervatoři (konečně):
 - 1) Aplikována část výhrad a návrhů Vincenta d'Indyho z roku 1892
 - 2) Do kurikula přidáno více německé a italské hudby
 - 3) Zaměření se i na formu symfonie a sonáty
- **Od roku 1912 Vincent d'Indy také jako profesor dirigování na Conservatoire nationale (Honegger, Milhaud)**
- Fauré a d'Indy = vzájemný celoživotní respekt a úcta navzdory zcela odlišným idejím
- I přes zdánlivé uklidnění situace konflikt mezi Scholou a konzervatoři (*Guerre des écoles*) zrcadlí hluboké schizma ve francouzské společnosti mezi lety 1894–1914

Výsledek guerre des écoles? (Války škol)

- 1910: založení nové společnosti pro provozování hudby → **Société Musicale Indépendante (SMI)**
- Ravel, Koechlin, Roussel, Vuillermoz a další se vztekem opustili **Société National de Musique**, jejímž ředitelem byl již téměř 20 let kdo?
- Vincent d'Indy přece
- *„Založení SMI je výsledkem hlubokých neshod uvnitř výboru SN. Na jedné straně zde nalezneme d'Indyho, Marcela Orbana, Auguste Sérieyxe, Pierra de Breville a v opozici k nim pak Ravela, který byl obklopen Charlesem Koechlinem, Albertem Rousselem a Florentem Schmittem. Rozpad vedení SN ukázkově odhaluje estetické neshody v dobovém hudebním prostředí.“* (Duchesneau, s. 253.)
- Otázka o původnosti typicky francouzské hudby stále zůstávala
- Ravel o SN: *„Neuznávají emoce, které ani nechtějí vysvětlovat. Já si myslím pravý opak.“*

SN X SMI

- Ředitel Scholy a SN: Vincent d'Indy
- Ředitel Konzervatoře a SMI: Gabriel Fauré
- SMI: „*Díla hraná na koncertech SMI byla podrobována relativně přísným estetickým měřítkům. Koechlin rozpoznal a vymezil některé z nich; skladby měly být zrozeny z ‚nové hudební tradice‘ založené Chabrierem, Faurém a Debussym. Tato kritéria spadala do estetiky ‚myšlenkové svobody Musorgského‘ a jsou založena na nových zdrojích tematické a formální inspirace, stejně jako na obnovené harmonii.*“ (Duchesneau, s. 263.)
- Chabrier – hudba ulice a mediteranizace
- Debussy – zdroje národní historie
- Musorgskij – orientalismus
- Koechlin – obnovená harmonie → polytonalita
- Ravel – mediteranizace, orientalismus, fr. hudba 17. a 18. stol., později i jazz
- SMI na rozdíl od SN uváděla díla zahraničních autorů
- SMI jako médium, ve které vyvrcholily snahy o vznik moderní a především národní francouzské hudby
- Debussy si od SMI držel paradoxně odstup (ačkoliv SMI propagovala jeho hudbu) → byl totiž stále velmi aktivní i v SN

- Od Dreyfusovy aféry k první světové válce francouzská kultura a v podstatě i celý národ „*osciloval mezi váhou minulosti (d'Indy, Saint-Saëns) a voláním modernosti (Debussy, Ravel, Koechlin), mezi náboženstvím (Schola Cantorum) a světskostí (Conservatoire nationale), mezi konzervatismem (Société Nationale) a pokrokem (Société Musicale Indépendante), mezi netečností a aktivitou, mezi převládající vysokou kulturou (d'Indy) a kulturou populární (Satie), mezi dobrým soběstačným vkusem (SN,) a tím skandálním (SMI).*“ (Ferraty, s. 142)

- Skandální vkus →

Ballet Russes v Paříži!

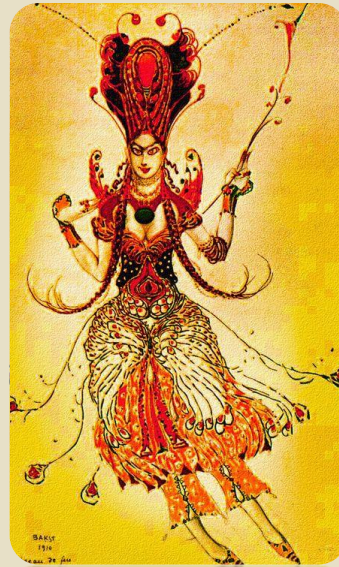
- Od roku 1909 sezóny Ruského baletu v pařížských divadlech
- Jestliže Mocná hrstka r. 1889 na výstavě okouzila, r. 1909 pařížské publikum zcela propadlo ruské moderní hudbě a ruskému baletu
- Vedoucí BR – **Sergej Pavlovič Ďagilev** – dandy, světák, homosexuál, geniální impresáριο
- Sezony BR v Evropě vždy po skončení sezony v Rusku → jaro a léto
- Ďagilev v BR mezi lety 1909–1929 soustředil všechny nejvýznamnější umělce své doby:
- **Literáty (Cocteau, Apollinaire)**
- **Komponisty (Debussy, Stravinskij, Ravel, Strauss, de Falla, Satie, Prokofjev, Poulenc, Auric, Milhaud)**
- **Choreografy (Nižinskij, Fokine, Petipa, Balanchine, Nižinská, Massine, Lifar)**
- **Výtvarníky (Bakst, Picasso, Roerich, Gončarova, Larionov, Derain, Ernst, Gris, Utrillo)**
- Nejvíce se do historie umění zapsaly sezony 1910–1913
- I letmý pohled nabídne, že s Ballet Russes spolupracovali především *harmonistes*, tedy impresionisté a členové SMI

Tři sezony v nebi

- 1910:
- Korsakov – *Šeherezáda*
- Stravinskij – *Pták ohnivák*
- 1911:
- Korsakov – *Sadko*
- Čajkovskij – *Labutí jezero*
- Stravinskij – *Petruška*
- 1912
- Debussy – *Preludium k faunovu odpoledni*
- Hahn – *Modrý bůb*
- Ravel – *Daphnis a Chloé*
- 1913
- Debussy – *Hry*
- Stravinskij – *Svěcení jara*

- Dále:
- Balakirev, Schumann, Weber, Schmitt

Pták ohnivák – Petruška – Svěcení jara

- Tři Stravinského nejznámější balety
- Zahajuje jimi vrcholné *ruské období* své tvorby
- 1910: *Pták ohnivák* – ruské lidové příběhy
- 1911: *Petruška* – loutkové divadlo, ruský masopust
- 1913: *Svěcení jara* – obětní oslava jara v pohanském Rusku
- *Svěcení jara* změnilo další vývoj dějin hudby 20. století
- Premiéra ve čtvrtek 29. května 1913 v Théâtre des Champs-Élysées
 - Legendární skandál

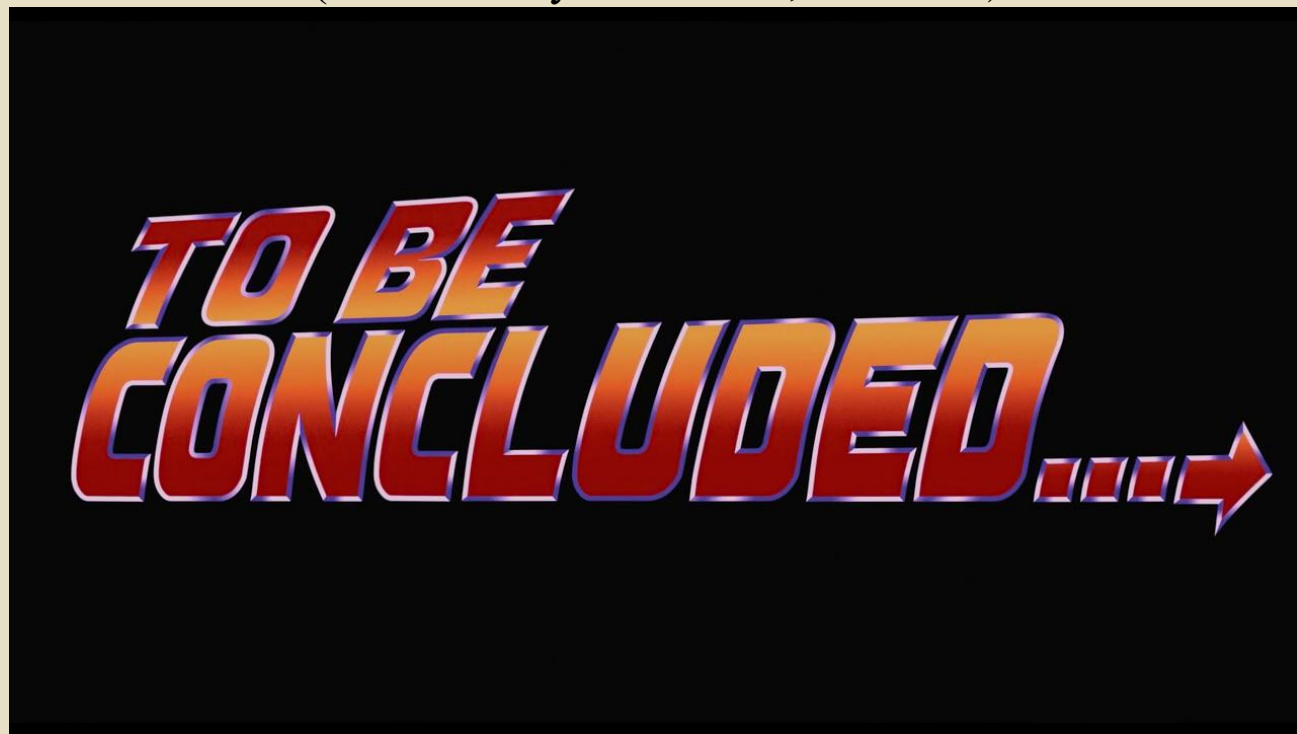
Tři ruské balety?

- Proč Stravinskij komponoval na ruskou tematiku, rusky znějící hudbu a měl ruské období?
- 1) Sám byl Rus
- 2) Ballet Russes plně využívalo okouzlení Evropanů ruskou hudbou – na objednávku Ďagileva (věděl, po čem všichni touží)
- 3) Vliv Debussyho
- *Pták, Petruška* a *Svěcení* nejen Debussyho hudba dotažena do extrému, ale zejména →
- Vliv Debussyho především v jeho konceptu národního uvědomění
- *„Není snad ani třeba říkat, co znamenal pro Stravinského Debussyho vliv nejen při hledání nových harmonických zákonitostí, osvobozujících od funkčních pout, a melodie, rodící se z pletiva „arabesek“, ale i při rozšiřování zvukového koloritu. Sám Stravinskij se však po třech, čtyřech letech vymanil ze silného „Debussyho vlivu“, nepřidal se k jeho následovníkům a nezůstal ve stínu mistra, jak tomu bylo svého času s Ravelem. Stravinskij převzal od Debussyho to, co mu lépe umožnilo pochopit sama sebe jakožto ruského skladatele. Debussy mu nejen pomohl zbavit se pout akademismu a formálního schematismu, ale navíc ho důrazně vyzýval, aby ještě více upevňoval spojení s národní tradicí.“* (DRUSKIN, Michail, Semjonovič. *Igor Stravinskij. Osobnost, dílo, názory*. Editio Supraphon, Praha 1981, s. 67.)
- Debussy v dopise Stravinskému: *„Musíte být připoután ke své zemi jako ten nejobyčejnější sedlák.“* → Barrèsova rétorika (Jane Fulcher)
- Debussy však neinspiroval pouze Stravinského: *„Ačkoliv Španělsko nikdy nepoznal, inspiruje Debussy původní iberské skladatele jako de Fallu, Albénize nebo Granadose, kteří konečně budou schopni chopit se barev své vlajky.“* (LEBRUN, Eric. *Claude Debussy*. Paris: Bleu nuit éditeur, 2018, ISSN 1769-2571, s. 160.)
- Stravinského harmonie v ruském období jako výsledek vlivu polytonálních experimentů francouzských impresionistů

A co bylo dál?

- *„Poslední co dělám, je nějaký Ferdinand, Sarajevo. No a pak jdu na odpočinek. A přijde nový, mladý. Ale to bude sekáč pánové, ne jako já. Ten se nezakecá.“*

(Divadlo Jára Cimrmana, *Vizionář*.)

Důležitá jména a klíčová slova

*Otto von Bismarck

*Prusko-francouzská válka

*Třetí republika

*Belle-Époque

*revanšismus

*Société Nationale de musique (SN)

*Camille Saint-Saëns

*Vincent d'Indy

**antibiotika* proti Wagnerově vlivu:

latinita, návrat k minulosti,

nonartificiální hudba/regionalismus,

exoticismus/orientalismus, mediteranizace

*Světová výstava 1889

*Mocná hrstka

*Vincent d'Indy

*Gabriel Fauré

*Alfred Dreyfus

*Dreyfusova aféra

*Émile Zola

*Ligue de la Patrie Française

*Ligue de l'action Française

*Charles Maurras

*Maurice Barrès

*Schola Cantorum

*Conservatoire nationale

*Guerre des écoles

*Société Musicale Indépendante (SMI)

*Ballet Russes

*Igor Stravinskij

**Pták ohnivák*

**Petruška*

**Svěcení jara*

Doporučená média k tématu 1871–1914

- **Filmy a seriály:**

- [Ole Bornedal: 1864](#) (2014)
- [Agnieszka Holland: Úplné zatmění](#) (1995)
- [Roger Planchon: Lautrec](#) (1998)
- [Bertrand Bonello: Nevěstinec](#) (2011)
- Yves Robert: [Tatínkova sláva](#) a [Maminčin zámek](#) (1990)
- Roman Polanski: [Žaluji](#) (2019)
- Jan Kounen: [Coco Chanel & Igor Stravinskij](#) (2009)
- Édouard Deluc: [Gaugain](#) (2017)
- Franklin J. Schaffner: [Moýšek](#) (1973)

- **Knihy a komiksy:**

- René Goscinny/Albert Uderzo: *Asterix & Obelix* (Galové vs. Římaní)
- Camille de Toledo: *Herzl* (židovská otázka na přelomu 19. a 20. stol)
- Marcel Pagnol: *Jak voní tymián* (knižní předloha *Tatínkovy slávy* a *Maminčina zámku*)
- Florian Illies: *1913 – léto jednoho století* (drby z uměleckého světa vol. 1)
- Florian Illies: *1913 – co jsem ještě chtěl vyprávět* (drby z uměleckého světa vol. 2)
- Modris Eksteins: *Svěcení jara: velká válka a zrod moderní doby*
- Émile Zola: *Zabiják*
- Émile Zola: *Pravda*
- Guy de Maupassant: *Kulička* (Prusko-francouzská válka)

- **Výtvarné umění:**

- Renoir, Degas, Lautrec, van Gogh, Gaugain, Cézanne
- František Kupka: *Člověk a země* (1909) – *L'homme et la terre*